

HIP HER GEBRUIK

Econoom en journalist
Annegreet van Bergen
(auteur van o.m. *Gouden jaren* en *Het goede leven*)
bezoekt voor de serie *Hip Hergebruik* verouderde industriële complexen die nu voor bedrijfsbijeenkomsten en evenementen worden gebruikt. Zij duikt in de geschiedenis en onderzoekt hoe, wanneer en waarom deze panden door de oorspronkelijke gebruikers werden verlaten.

Radio Kootwijk, Kootwijk

Het is een kolossale koloniale erfenis, het monumentale betonnen gebouw dat opdoemt in een uitgestrekt heideveld in een zo goed als onbewoond natuurgebied. Bij het zien van dit wezensvreemde bouwwerk knippert de argeloze wandelaar op z'n minst met de ogen en misschien vermoedt hij zelfs een zinsbegoocheling. Toch het staat daar écht, *in the middle of nowhere*, dit rijzige grijze gebouw, dat ook wel de kathedraal of de sfinx wordt genoemd.

TEKST ANNEGREET VAN BERGEN // FOTOGRAFIE RADIO KOOTWIJK

Het bouwwerk is een illustratie van de miniaturisatie die zich de afgelopen eeuw op allerlei terreinen heeft voltrokken. Want dit grote gebouw is onderdeel van het omvangrijke complex van Radio Kootwijk op de Veluwe. Dat complex werd hier in de jaren

twintig van de vorige eeuw door de PTT, in opdracht van de Nederlandse Rijksoverheid, neergezet om radio- en telefooncontact te kunnen leggen met 'de overzeese gebieden' in Indië. Iets wat tegenwoordig met elke smartphone, compact genoeg om in een kottzak te passen, mogelijk is.

Zenden via de lange golf was na de Eerste Wereldoorlog aanvankelijk de enig beschikbare draadloze communicatietechniek en was toen dermate nieuw en innovatief dat de bouw van Radio Kootwijk één groot experiment was. Allereerst was er een storingsvrije locatie nodig. Die werd gevonden in de omgeving van Apeldoorn, in een gebied van Staatsbosbeheer. Staatsbosbeheer werd in 1899 opgericht om op de Veluwe de zandverstuivingen, ontstaan na het gedurig afgrazen door talloze schapen, dankzij aanplant van bossen 'vast te leggen'. Vervolgens moest er in dit maagdelijke gebied



een gebouw voor het zendstation komen. Architect Julius Luthmann kreeg de opdracht. Hout of ijzer mocht hij niet gebruiken. Bij het Duitse Telefunken hadden ze namelijk al ervaren dat de elektromagnetische velden zoveel hitte verspreidden dat spijkers zo gingen gloeien dat hout erdoor in brand vloog. Luthmann koos daarom voor beton als bouw-materiaal voor Gebouw A. (Zijn op een sphinx geïnspireerde ontwerp voor de zendzaal mag dan heel bijzonder zijn, de benaming door de PTT van de verschillende gebouwen is saaier dan saai: de ambtenaren wisten niks beters te verzinnen dan de letters van het alfabet.) Bovendien moest het gebouw sterk zijn en voorzien van een hoge toren, want eromheen kwamen vijf antennes naast één centrale (elk 220 meter hoog), waarmee middels lange kabels een verbinding moest worden gelegd. Voor de koeling werd grondwater gebruikt,

waarvoor pomphuisjes, een watertoren en tal van koel-vijvers werden aangelegd. In 1929 was het complex gereed en kon koningin-moeder Emma (in een telegraafkantoor, door telefonistes letterlijk doorverbonden met de zender in Kootwijk) tot het ontvangststation in Indië de legendarische woorden spreken: 'Hallo Bandoeng, hier Den Haag.' Ook particulieren konden toen met Indië bellen. Dat was alleen voor de zéér welgestelden weggelegd:

men moest tenminste 3 minuten bellen en dat kostte 33 gulden, elke minuut extra kostte nog eens 11 gulden. Ter vergelijking: in die tijd betaalde je voor één liter melk een dubbeltje. Deze enorme bedragen illustreren hoe duur internationale communicatie ooit was. Dit particuliere telefoonverkeer was voor Radio Kootwijk van ondergeschikt belang. Het zendstation zorgde vooral voor de communicatie tussen Haagse ambtenaren en hun collega's in Indië, destijds dé economische motor van Nederland.

Intussen schreed de techniek voort en werden er begin jaren dertig op de Veluwe de eerste kortegolfzenders geïnstalleerd. Er kwam oorlog, de Duitsers bezetten Radio Kootwijk en maakten dankbaar gebruik van de zendapparatuur voor het contact met hun U-boten. Na de oorlog deden satellieten hun intrede en onderging de internationale telecommunicatie om tal van redenen een metamorfose. Toen in de jaren tachtig ook Radio Scheveningen geen gebruik meer maakte van het zendstation in Kootwijk, viel daar het doek. In de bossen was alleen nog een volstrekt misplaatst industrieterreintje, waar de PTT onder meer schakelkasten liet maken. PTT werd KPN en KPN deed het terrein van de hand, waardoor het uiteindelijk weer eigendom van Staatsbosbeheer werd.

Eelco Schurer, rentmeester en locatiemanager van Radio Kootwijk, vat de ontwikkelingen van de laatste tien jaar kort samen: 'Asbest en

asfalt zijn opgeruimd. De gebouwen werden hersteld en het gebied is teruggegeven aan de natuur.' Het in de stijl van de Amsterdamse School gebouwde Gebouw A is onbetwist het hoogtepunt van wat er nu nog staat. Ook van binnen is het met zijn tegelmozaïekvloer en hoge ramen met uitzicht op de hei een juweeltje. 'De akoestiek is erg goed en daarom is de zaal zeer gewild als concertzaal,' aldus Schurer. Ook voor andere evenementen kan de zaal worden gehuurd, maar Staatsbosbeheer is selectief. Schurer: 'Er heerst hier een sfeer van rust en ruimte, en daar moet de activiteit bij passen.' Ook zitten er kleinere zalen in Gebouw A. 'Die kunnen worden gebruikt voor board meetings en andere bijeenkomsten, wanneer mensen letterlijk met elkaar 'de hei op' willen gaan. Wij zorgen voor catering en alles. Dat wil zeggen: we vliegen alles in.'



Radio Kootwijk

Radioweg 1,
7348 BG Radio Kootwijk
055-5191665
info@hierradiokootwijk.nl
www.radiokootwijk.nl

Aantal zalen: 5
Grootste zaal: 600 personen
Kleinste zaal: 15 personen
Bereikbaarheid: alleen per fiets of per auto. Bij grotere evenementen helpt Staatsbosbeheer graag bij het opzetten van pendeldiensten per bus.